

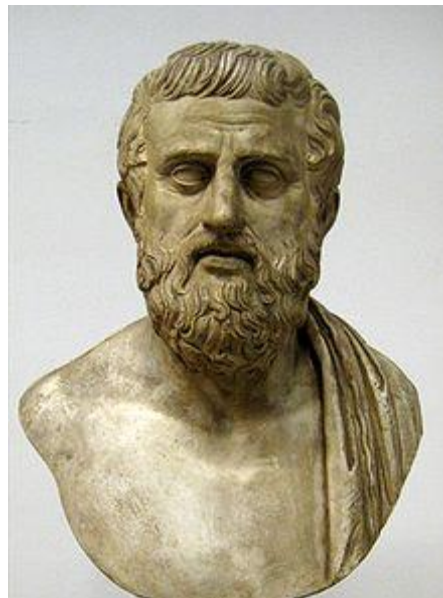
ΓΕ.Λ. Ασκληπιείου- ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ: 2014-2015

ΠΡΟΤΖΕΚΤ Β' ΤΕΤΡΑΜΗΝΟΥ- Β' ΛΥΚΕΙΟΥ

Σοφοκλής: Ανακαλύπτοντας τον μεγάλο Τραγικό Ποιητή

Συμμετέχοντες μαθητές: Αλεξανδροπούλου Σοφία, Γεώργια Ελένη, Διδασκάλου Αγγελίνα, Καλούδη Ελένη, Καραγιάννη Βασιλική, Κασσάρα Κατερίνα. Καφτάνη Φωτεινή, Μακρή Μαρία, Μανιάτης Αθανάσιος, Μανιάτη Δήμητρα, Πετρή Αφροδίτη, Σαρρή Δήμητρα, Σταματογιάννης Αθανάσιος, Στεφανόπουλος Γεώργιος, Τσιακαλιάρης Μάριος.

Συντονίστρια Καθηγήτρια: Παρασκευή Φίλη

ΕΙΣΑΓΩΓΗ- ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στο πλαίσιο της ερευνητικής εργασίας του δευτέρου τετραμήνου αυτής της χρονιάς, ασχοληθήκαμε με τις τραγωδίες του Σοφοκλή εάν εξαιρέσουμε αυτή της "Αντιγόνης". Η κάθε ομάδα ανέλαβε δύο τραγωδίες ανακαλύπτοντας τις υποθέσεις τους, τα πρόσωπα και τους χαρακτήρες, το ιστορικό πλαίσιο καθεμιάς, τη διαχρονική τους αξία και την αναφορά σε διάφορες παραστάσεις. Η "δουλειά" της κάθε ομάδας ήταν συλλογική και αποτελεσματική.

Ηλέκτρα

Η Ηλέκτρα είναι τραγωδία του Σοφοκλή, άγνωστης χρονολογίας.

Θέμα: η εκδίκηση της Ηλέκτρας για τον θάνατο του πατέρα της.

Χώρος: παλάτι (Άργος)

Τα πρόσωπα

η Ηλέκτρα (κεντρικό πρόσωπο η οποία είναι κόρη του Αγαμέμνονα και της Κλυταιμνήστρας)

η Κλυταιμνήστρα (είχε δολοφονήσει τον άνδρα της Αγαμέμνονα και είχε παντρευτεί τον εξάδελφο του νεκρού Αίγισθο)

ο Αίγισθος

η Χρυσόθεμις (αδελφή της Ηλέκτρας)

ο Ορέστης (ο αδελφός τους)

Πυλάδης (φίλος του Ορέστη και παιδαγωγός του)

ΥΠΟΘΕΣΗ

Η Ηλέκτρα ζει στο Άργος θρηνώντας τον πατέρα της Αγαμέμνονα και κατηγορεί τη μητέρα της Κλυταιμνήστρα και τον άντρα της Αίγισθο για τη δολοφονία του. Η αδελφή της, η Χρυσόθεμις, συμμερίζεται τη στενοχώρια της Ηλέκτρας και ελπίζει να επιστρέψει ο αδελφός τους Ορέστης και να εκδικηθεί, αλλά φέρεται με πολύ πιο συμβατικό τρόπο, αποδέχεται την κατάσταση καθώς βλέπει ότι δεν μπορεί να κάνει αλλιώς. Ο Ορέστης, με σύμβουλο τον Πυλάδη (παιδαγωγό του και βοηθό τον φίλο του), επιστρέφει από τη

Φωκίδα (όπου τον μεγάλωσε ο παιδαγωγός του για να τον σώσει από τους δολοφόνους του πατέρα του) για να εκδικηθεί τον θάνατο του πατέρα του και να πάρει τη θέση του ως Βασιλιάς. Προκειμένου να πλησιάσουν στο παλάτι χωρίς να κινδυνέψουν, εμφανίζεται πρώτα ο παιδαγωγός για να αναγγείλει στην Κλυταιμνήστρα πως ο Ορέστης πέθανε σε ιππικό αγώνα και έπειτα ο ίδιος ο Ορέστης με τον Πυλάδη, κουβαλώντας ένα αγγείο που υποτίθεται πως περιείχε τις στάχτες του Ορέστη. Όταν η Ηλέκτρα άκουσε τα νέα για τον αδερφό της αρχίζει να θρηνεί τόσο σπαρακτικά και τότε ο Ορέστης συγκινημένος από τον θρήνο της, αναγκάζεται να αποκαλύψει την πραγματική του ταυτότητα. Στη συνέχεια μπαίνει στο σπίτι και σφάζει τη μητέρα του, βγάζει το σώμα της έξω σκεπασμένο με ένα σεντόνι και όταν έρχεται ο Αίγισθος, του δείχνει το σώμα, λέγοντάς του ότι είναι το σώμα του Ορέστη. Όταν αυτός το αποκαλύπτει και αντιλαμβάνεται ότι είναι το σώμα της Κλυταιμνήστρας, ο Ορέστης του λέει ότι ήλθε να εκδικηθεί και μαζί με τον Πυλάδη τον οδηγεί στο ανάκτορο για να τον σκοτώσει.

Ορέστης: Οι Ερινύες, οι θές της εκδίκησης άρχισαν να τον καταδιώκουν για την πράξη του. Είναι πολυμήχανος, εκδικητικός και ευσεβής.

Ηλέκτρα: Έμεινε στην ιστορία ως η εκδικήτρια και τιμωρός του φόνου καθώς και η ηθική αυτουργός της μητροκτονίας που επακολούθησε.

Κλυταιμνήστρα: Ο Αγαμέμνονας φέρεται να αναγκάστηκε από το χρησμό να θυσιάσει την κόρη του, Ιφιγένεια. Η Κλυταιμνήστρα δεν μπόρεσε να του συγχωρήσει το γεγονός ότι θυσίασε το ίδιο τους το παιδί για την εκστρατεία του. Όταν ο Αγαμέμνονας επέστρεψε στις Μυκήνες, αυτή και ο εραστής της τον δολοφόνησαν και ανέβηκαν στο θρόνο.

Χρυσοθέμη: προσπαθεί συνεχώς να νουθετήσει την αδερφή της και τη συμβουλεύει να μην αντιστέκεται στον Αίγισθο (και γενικά στους άρχοντες), ώστε υποταγμένη, να ζει ανενόχλητη.

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΗΛΕΚΤΡΑΣ

Η Ηλέκτρα αποτελεί ένα σύμβολο για κάθε Έλληνα και Ελληνίδα. Διατηρεί την ελπίδα ζωντανή είναι ένα άτομο που βιώνει την έννοια της δικαιοσύνης και της ηθικής με όλη της την ύπαρξη και δε πουλιέται σε κανέναν. Αποτελεί μια ηρωίδα υπόδειγμα για τον

καθένα μας αλλά ιδιαίτερα και για τους νέους που διαμορφώνουν τώρα σκέψη τους και την πορεία που θα χαράξουν στη ζωή.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ (409 π.Χ.-Διονύσια)

Ο Σοφοκλής έγραψε τον "Φιλοκτήτη" σε μία περίοδο μεγάλης αναταραχής στην Αθήνα. Ο ίδιος ο Φιλοκτήτης τονίζει την αγωνία και την αμφισβήτηση του τραγικού ποιητή για το τότε πολιτικό σύστημα. Είναι απομονωμένος, αποκομμένος από την κοινωνία, απορρίπτει κάθε αρχή εξουσίας. Ο Οδυσσέας αντιπροσωπεύει τον άνθρωπο που είναι εμπλεκόμενος με την πολιτική ζωή. Οι δύο φιγούρες βρίσκονται σε απόλυτη ρήξη. Ο τρίτος βασικός χαρακτήρας, ο Νεοπτόλαιμος, αντιπροσωπεύει την νεολαία που διαφθείρεται και παραπλανάται από τον Οδυσσέα. Για αυτό πολλοί στηρίζουν πως υπάρχει σύνδεση των δύο εποχών.

ΥΠΟΘΕΣΗ

Βρισκόμαστε χρονικά δέκα χρόνια μετά την έναρξη του τρωικού πολέμου σε ένα νησί έρημο και αφιλόξενο, την Λήμνο.

Μοναδικοί του κάτοικοι ένα ηφαίστειο και ο Φιλοκτήτης. Χτυπημένος από την ζωή και βαριά τραυματισμένος, εξαθλιωμένος και αποκομμένος από τον κόσμο περνά την ζωή του σε σπαραχτικό πόνο και μοναξιά...Οι σύντροφοί του τον εγκατέλειψαν πριν από χρόνια ,όταν τον δάγκωσε το ιερό φίδι της Αθηνάς.

Μοναδική του συντροφιά αλλά και μέσον επιβίωσης το τόξο του Ηρακλή.Το ανίκητο τόξο που άφησε στον Φιλοκτήτη λίγο πριν πεθάνει.Ενώ η κατάσταση έχει κάπως έτσι και ενώ οι Αχαιοί δεινοπαθούσαν στην Τροία βγήκε χρησμός πως δεν θα κατάφερναν να εκπορθήσουν το Ίλιον χωρίς το τόξο αυτό του Ηρακλή. Πώς θα το αποσπούσαν όμως από τον Φιλοκτήτη? Αποφασίζεται να στείλουν ως απεσταλμένους τον Οδυσσέα, τον οποίο μισούσε τρομερά ο Φιλοκτήτης, και τον Νεοπτόλεμο, γιο του Αχιλλέα, με σκοπό να φέρουν στην Τροία το τόξο, έστω και με δόλο. Το σχέδιο είχε ως εξής: Ο Νεοπτόλεμος θα έφτανε στο νησί και θα έπειθε τον Φιλοκτήτη πως και ο ίδιος εξαπατήθηκε από τον δολοπλόκο Οδυσσέα, ο οποίος κατακράτησε τα όπλα του νεκρού

Αχιλλέα και αρνήθηκε να τα δώσει στον γιο του. Έτσι ο Νεοπτόλεμος προσβεβλημένος αποχώρησε απο την Τροία και βρισκόταν πλέον στο ταξίδι για την επιστροφή του στην Σκύρο. Θα πρότεινε ετσι στον Φιλοκτήτη να τον πάρει μαζί στο ταξίδι του, και ετσι θα του έπαιρνε το τόξο. Ο Νεοπτόλεμος όμως, έχοντας ηθικές αμφιβολίες για την πράξη του, μετανιώνει και λέει στον Φιλοκτήτη την αλήθεια, αφού λογομαχεί με τον Οδυσσέα. Τότε, ως απο μηχανής θεός, εμφανίζεται ο ίδιος ο Ηρακλής, ο οποίος και καταφέρνει να πείσει τον Φιλοκτήτη να πάει στην Τροία με το τόξο. Ο Φιλοκτήτης δέχεται, πηγαίνει στην Τροία, όπου και σκοτώνει με τα βέλη του τον Πάρη.

ΠΡΟΣΩΠΑ

Οδυσσέας

Νεοπτόλεμος

Έμπορος, ναύτης μεταμφιεσμένος από τον Οδυσσέα

Ηρακλής, το είδωλό του , σαν «από μηχανής θεός» δίνει τη λύση

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ

Στο έργο, που γράφτηκε το 409 π.Χ., ο Φιλοκτήτης, εγκαταλελειμμένος από τους συντρόφους του στη Λήμνο, έρχεται αντιμέτωπος μαζί τους, όταν επιχειρούν με δόλο να του αποσπάσουν το ανίκητο τόξο του Ηρακλή, για να κατακτήσουν την Τροία.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ-ΗΡΑΚΛΗΣ-ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Ήρωες, θύματα, θεοί και άνθρωποι. Πρόσωπα συμπαγή, απόλυτα πεπεισμένα πως καθένα έχει το δίκιο με το μέρος του, πάντα πρόθυμα να επαναληφθούν και να επαναλάβουν τα λάθη τους. Άνθρωποι, οχυρωμένοι πίσω από τον οίκτο για τον ίδιο τους τον εαυτό. Σπατάλησαν μια ολόκληρη ζωή, καμαρώνοντας για όσα υπέφεραν, και τώρα περιφέρουν τις παλιές πληγές τους σαν παράσημα. Μαζί τους ο Νεοπτόλεμος, ο γιος του Αχιλλέα, το παιδί του ήρωα, πασχίζει να βρει μια θέση ανάμεσα σε αυτό το πάνθεο των επωνύμων αντρών. Να αποδειχθεί άξιος σαν τον πατέρα του.

Προτιμά να αυτοκτονήσει, παρά να ενδώσει...

Ο νεόκοπος Νεοπτόλεμος, με τις συμβουλές του μεγάλου δασκαλου στην εξυπνάδα και

την πονηριά, δείχνει να τα καταφέρνει. Όμως, η συμπόνια και η τιμιότητα, κατάλοιπα της ηρωικής περιόδου που σβήνει, θα τον κάνουν να μετανιώσει και να αποκαλύψει τη σκευωρία στον Φιλοκτήτη. Το σχέδιο μοιάζει να καταρρέει, η υπόθεση οδηγείται σε αδιέξοδο. Μόνο η θεϊκή παρέμβαση θα δώσει λύση και θα βάλει τα πράγματα στη θέση τους.

Στην τραγωδία του Σοφοκλή, η Λήμνος είναι ακατοίκητη. Ένα βραχώδες νησί, με ένα ηφαίστειο στο κέντρο του, περιτριγυρισμένο από μια μαύρη άγρια θάλασσα. Ένα απόκοσμο τοπίο φιλοξενεί τον Φιλοκτήτη, που νιώθει απόκοσμο πόνο και θεϊκό θυμό. Πώς είναι δυνατόν να αποκολληθεί, να προχωρήσει, να συγχωρήσει; Με κανένα αντάλλαγμα. Προτιμά να αυτοκτονήσει, παρά να ενδώσει. Αν δεν υπήρχαν οι θεοί που παρεμβαίνουν, ο Οδυσσέας θα έχανε! Για πρώτη φορά! Όμως, κέρδισε και πάλι... Χάρη στον δόλιο Ερμή και τη σοφή Αθηνά, που είναι πάντα στο πλευρό του.

Οι τρεις βασικοί ήρωες του έργου είναι ο Φιλοκτήτης, ο Οδυσσέας και ο Νεοπτόλεμος. Καθένας από αυτούς ερμηνεύει τα γεγονότα από την δική του οπτική γωνία.

Ο Οδυσσέας εκφράζει την πολιτική σκοπιμότητα, επιδιώκει την ωφέλεια του συνόλου. Γνωρίζει πως μόνο με τα όπλα του Φιλοκτήτη θα δοθεί τέλος στον πόλεμο και για αυτό οι ενέργειές του μπορούν να χαρακτηριστούν από το γνωστό "ο σκοπός αγιάζει τα μέσα".

Ο νεαρός Νεοπτόλεμος έχει μεν δίψα για διάκριση και δόξα, νιώθει όμως μέσα του πως δεν πρέπει να αδικήσει τον αναξιοπαθόντα Φιλοκτήτη. Έχει αντιφατικά δηλαδή συναισθήματα.

Ο Φιλοκτήτης αδικημένος, θυμωμένος και βασανισμένος είναι απρόθυμος να βοηθήσει και έχει μετατραπεί σε ένα αυτάρκες θηρίο.

Ο Ηρακλής έρχεται ως από μηχανής θεός και δίνει λύση. Το μέσον αυτό μπορεί να παρομοιαστεί στην καθημερινότητα με την εικόνα του δίκαιου κράτους. Όλοι συμβιβάστηκαν και θυσιάσαν κάτι για το κοινό τους καλό.

Ο Σοφοκλής έγραψε τον Φιλοκτήτη σε ώριμη ηλικία, περίπου στα ογδόντα του. Δε διστάζει να αμφισβητήσει, να προβληματίσει. Έχει εντάξει στην τεχνική του νέα γνωρίσματα. Αξίζει να σημειωθεί πως ο "Φιλοκτήτης" και ο "Αίαντας" είναι οι μόνες από τις σωζόμενες τραγωδίες του που έχουν το στοιχείο του από μηχανής θεού, όμως

στον "Φιλοκτήτη" είναι εντονότερο.

ΜΙΑ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ:

Φορέας: Εθνικό Θέατρο

Τόπος: Αρχαίο Θέατρο Επιδαύρου

Χρονολογία: 1967

Σκηνοθέτης: Αλέξης Μινωτής

Πρωταγωνιστής: Αλέξης Μινωτής

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ:

Το 409 π.Χ. , τη χρονολογία δηλαδή που ο Σοφοκλής έγραψε τον Φιλοκτήτη:

1. Οι Καρχηδόνιοι εισβάλλουν στη Σικελία.
2. Αρχίζουν ξανά οι εργασίες ανέγερσης του Ερεχθείου, δίνοντας τη δυνατότητα σε πολλούς πολίτες να εργαστούν.
3. Ο Αλκιβιάδης ανακτά τη Χαλκηδόνα, το Βυζάντιο και τα στενά του Βοσπόρου.

ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΑΞΙΑ:

Μιλώντας για τον ανθρώπινο πόνο και την εγκατάλειψη, τη σχέση ατομικής και πολιτικής συνείδησης, την προσωπική τιμή και το καθήκον, η τραγωδία του Σοφοκλή, «Φιλοκτήτης», δίδασκε το πονεμένο τότε κοινό της Αθήνας και ακόμα διδάσκει το κοινό που πλήττεται από την κοινωνικοπολιτικοοικονομική κρίση και που η τιμή ακόμη και του πιο τίμιου ανθρώπου χάνεται εξαιτίας των σύγχρονων προβλημάτων.

Οιδίπους επί Κολωνώ (409-406 πχ)

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ

Αρχικά το έργο αυτό δεν είναι συνέχεια του Οιδίπους τύραννου παρόλο που έχουν παρόμοια ιστορία και ήρωες. Πρόκειται για ένα έργο το οποίο περιέχει διάφορα ζητήματα τα οποία έχουν απασχολήσει τον Σοφοκλή και σε παλαιότερα έργα του. Ο τόπος στον οποίο διαδραματίζονται τα γεγονότα της τραγωδίας, δηλαδή ο Κολωνός, δεν

επιλέχθηκε τυχαία. Είναι ένας συναισθηματικά φορτισμένος τόπος καθώς επίσης και η γενέτειρα του δραματουργού. Επιπλέον είναι και ιστορικά φορτισμένος διότι εκεί έγινε η συνέλευση που κατέλυσε για ένα χρόνο την αθηναϊκή δημοκρατία. Τέλος είναι θρησκευτικά φορτισμένος επειδή βρίσκονται τα ιερά των ολυμπίων και των χθόνιων θεοτήτων.

ΥΠΟΘΕΣΗ

Ο Οιδίπους πλέον τυφλός και εξόριστος από τη Θήβα που ήταν βασιλιάς, φθάνει στον Αθηναϊκό Δήμο του Ίππιου Κολωνού μετά από μεγάλη περιπλάνηση με τη συνοδεία της κόρης του Αντιγόνης. Εκεί κάθεται σε ένα βράχο και μετά από λίγη ώρα τον ανακαλύπτει ένας κάτοικος που θέλει να τον διώξει. Ο Οιδίπους όμως αρνείται να φύγει αφού επικαλείται χρησμό, σύμφωνα με τον οποίο εκείνο το μέρος θα είναι το μέρος της αιώνιας ανάπαυσής του. Στο μεταξύ φθάνει και η άλλη κόρη του, η Ισμήνη. Αργότερα ο κάτοικος συγκεντρώνει τους γέροντες του τόπου, οι οποίοι αρχικά λυπούνται τον Οιδίποδα και την κόρη του αφού τον θεωρούν αδύναμο. Όμως, αφού μαθαίνουν το όνομά του, τρομοκρατούνται και τον διατάζουν να φύγει. Γι αυτό το λόγο ο Οιδίπους επικαλείται την Αθηναϊκή φιλοξενία και ζητά να συναντήσει τον βασιλιά της πόλης. Αφού έφθασε ο Θησέας ο Οιδίπους του ζήτησε προστασία και εάν πεθάνει να τον θάψουν και ο Θησέας του τα υποσχέθηκε. Αργότερα φθάνει και ο Κρέων και προσπαθεί να τον πείσει να τον ακολουθήσει στην Θήβα. Όμως ο Οιδίπους δεν δέχεται και ο Κρέων απαγάγει τις κόρες του. Ο Θησέας επεμβαίνει, κατακρίνει τον Κρέοντα και τον αναγκάζει να τον οδηγήσει στις κοπέλες. Μετά από λίγο γυρίζει μαζί με την Αντιγόνη και την Ισμήνη. Ενώ στην Αθήνα φθάνει και ο γιος του Οιδίποδα, ο Πολυνείκης, ως ικέτης επιθυμώντας να δει τον πατέρα του. Ο Οιδίπους όμως τον διώχνει και τον καταριέται. Εκείνη τη στιγμή ακούγεται ένας δυνατός κεραυνός και ο Οιδίπους καταλαβαίνει ότι ήρθε η ώρα να πεθάνει. Έτσι πηγαίνει στον τόπο όπου θα πεθάνει ακολουθούμενος από τον Θησέα και τις κόρες του. Αποχαιρετά τις κόρες του και με την συνοδεία του Θησέα πηγαίνει στον τόπο ταφής, αφού μόνο αυτός πρέπει να τον ξέρει. Τέλος οι κόρες του τον θρηνούν και ο Θησέας τους υπόσχεται κάθε φροντίδα για το μέλλον.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Την εποχή που γράφτηκε η τραγωδία αυτή επικρατούσε πολιτική αναστάτωση σχεδόν σε όλη την Ελλάδα. Καταρχήν η αθηναϊκή ηγεμονία είχε τελειώσει. Γι αυτό το λόγο οι ολιγαρχικοί ήθελαν να ασκήσουν την εξουσία στην χώρα. Επικρατούσε σε όλη την Αθήνα καχυποψία και τρόμος καθώς επίσης συνέβαιναν και διάφορες διαταραχές. Έτσι ο Πεισίστρατος ήρθε στην Αθήνα με ένοπλες δυνάμεις και αξίωσε τη δημιουργία επιτροπής από τριάντα προσωπικότητες που θα έδιναν προτάσεις για την σωτηρία της πόλης. Τότε λοιπόν έγινε μία συνέλευση στην περιοχή του Κολωνού για να βρεθούν λύσεις. Ορίστηκαν ως ενεργοί πολίτες πέντε χιλιάδες άτομα και την απόλυτη εξουσία ανέλαβαν τετρακόσιοι ολιγαρχικοί. Δηλαδή η συνέλευση αυτή ήταν ένα καθαρό πολιτειακό πραξικόπημα.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ

Οιδίπους: Είναι ένας τραγικός και μοναδικός ήρωας, υφίσταται τα πλήγματα της μοίρας και οδηγείται σε πράξεις τις οποίες ούτε ο ίδιος κατανοεί. Επίσης αποτελεί το παράδειγμα του ανθρώπου που τιμωρείται επειδή προσπαθεί να μάθει την αλήθεια φτάνοντας ως το τέλος.

Κρέοντας: Είναι ένας άνθρωπος ικανός, αυστηρός και με μεγάλη αυτοπεποίθηση. Όμως είναι επίσης πολύ εγωιστής και αλαζόνας.

Θησέας: Είναι έντιμος και ευγενής αφού θέλει να βοηθήσει τον Οιδίποδα παρόλο που θεωρείται μίasma.

Αντιγόνη

Ισμήνη

Ξένος

ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ

Η δικαίωση του Οιδίποδος και η διακήρυξη της αρχής, ότι ο άνθρωπος ευθύνεται μόνο για τις εκούσιες πράξεις του είναι ένα πανανθρώπινο και οικουμενικό μήνυμα. Επιπλέον μία από τις διαχρονικές αξίες που περιέχονται στο έργο αυτό είναι και η τιμή.

Οιδίπους Τύραννος

Η τραγωδία «Οιδίπους Τύραννος» είναι έργο του Σοφοκλή του οποίου η χρονολογία συγγραφής θεωρείται άγνωστη. Εικάζεται ότι παρουσιάστηκε τελικά για πρώτη φορά το 428 π.Χ

Χορός: Θηβαίοι γέροντες

Πρόσωπα: Οιδίποδας, Τειρεσίας, Κρέων, Ιοκάστη, Άγγελος, Δούλος, Εξάγγελος

Χώρος: Έξω από το παλάτι

Προηγούμενα γεγονότα (πριν την υπόθεση) --> Ο Λάιος, βασιλιάς της Θήβας, είχε πάρει χρησμό πως το παιδί που θα γεννούσε με την Ιοκάστη θα σκότωνε τον πατέρα του και θα παντρευόταν τη μητέρα του. Έτσι, όταν ο γιος τους γεννήθηκε, τρύπησαν τα πόδια του και τον άφησαν έκθετο στον Κιθαιρώνα. Κάποιος βοσκός βρήκε το βρέφος, το έσωσε και το έδωσε σε άλλο βοσκό, που το παρέδωσε στον αφέντη του, τον βασιλιά της Κορίνθου ο οποίος το μεγάλωσε σαν παιδί του. Όταν ο Οιδίπους μεγάλωσε, σε ένα συμπόσιο ένας φίλος του τον αποκάλεσε νόθο και αυτός ζήτησε εξηγήσεις από τους θετούς γονείς του. Επειδή όμως δεν του δόθηκαν πειστικές εξηγήσεις πήγε στο μαντείο των Δελφών, όπου πληροφορήθηκε πως υπήρχε χρησμός σύμφωνα με τον οποίο έμελλε να σκοτώσει τον πατέρα του και να παντρευτεί τη μητέρα του. Θέλοντας να αποφύγει την πραγματοποίηση του φοβερού αυτού χρησμού, δεν επέστρεψε στην Κόρινθο και σ' εκείνους που θεωρούσε γονείς του. Στον δρόμο του όμως συνάντησε και αμυνόμενος σκότωσε τον Λάιο, αγνοώντας πως είναι πατέρας του. Όταν έφτασε στη Θήβα, έλυσε το αίνιγμα της Σφίγγας και κέρδισε τη βασιλεία της πόλης, παίρνοντας την Ιοκάστη γυναίκα του και απέκτησε μαζί της τέσσερα παιδιά. Τη Θήβα έπληξε όμως φοβερός λοιμός, υπεύθυνος για τον οποίο είναι ο δολοφόνος του Λαΐου και ο Οιδίποδάς αναλαμβάνει να τον βρει και να σώσει την πόλη. Από το σημείο αυτό αρχίζει η υπόθεση της τραγωδίας...

ΥΠΟΘΕΣΗ:

Ο Χορός παρακαλάει τους Θεούς να τους σώσουν από αυτό που τους βρήκε, το θανατικό της πόλης τους. Ο Οιδίποδας προχωρεί σε ανακοινώσεις προς το χορό και ζητάει τη

βοήθεια του λαού, επικηρύσσει τους δράστες υποσχόμενος καλή αμοιβή σε όσους δώσουν πληροφορίες αλλά και αμνηστία σε όποιον φοβάται μήπως θεωρηθεί συνένοχος. Λέει ότι ο ίδιος είναι αμέτοχος σε όλα αυτά και θα ψάξει του φονιάδες αλλά χρειάζεται την βοήθεια τους. Αυτοί απαντούν ότι δεν ξέρουν τίποτα και προτείνουν να κληθεί ο μάντης Τειρεσίας για να αποκαλύψει τον φονιά. Ο μάντης φτάνει αφού τον έχει καλέσει ήδη ο Οιδίποδας και αρνείται να αποκαλύψει το τρομερό μυστικό. Τότε ο Οιδίποδας του απευθύνει προσβλητικά λόγια για την μαντική του ικανότητα και αυτός αποκαλύπτει πως ένοχος είναι ο ίδιος ο βασιλιάς. Οργισμένος ο Οιδίποδας απαντά πως ολά αυτά είναι μια πλεκτάνη του μάντη και του Κρέοντα προκειμένου να τον εξορίσουν και να του πάρουν την εξουσία και αφού έρχονται σε ρήξη καταδικάζει τον Κρέοντα σε θάνατο κάτι το οποίο αναιρείται με την παρέμβαση της Ιοκάστης. Επείτα αγγελιοφόρος από την Κόρινθο ανακοινώνει στον Οιδίποδα ότι τον ανακήρυξαν βασιλιά της Κορίνθου κάτι το οποίο τους δίνει μια ανάσα μιας και έτσι ακυρώνονται οι χρησμοί του μάντη. Όμως αυτό έρχεται να ανατρέψει ο βόσκος που έδωσε το Οιδίποδα στους θετούς γονείς του. Έτσι αποκαλύπτεται η αλήθεια η Ιοκάστη αυτοκτονεί, ο Οιδίποδας αυτοτυφλώνεται και εν τέλη ο Κρέοντας ως νέος βασιλιάς της Θήβας ορίζει την τιμωρία του Οιδίποδα, την εξορία και αυτόος αποχαιρετά τις κόρες του και αποχώρει.

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Η τραγωδία θίγει πολλά υπαρξιακά ζητήματα: τη σύγκρουση του θεϊκού νόμου και του ανθρώπινου, της κοινωνίας με το άτομο, την εσωτερική σύγκρουση ανάμεσα στο επιθυμητό και το ορθό, την ανάγκη του ανθρώπου να βλέπει μόνον όσα θέλει και να εθελουφλεί για τα δυσάρεστα ή όσα ξεπερνούν την αντοχή και τη δύναμή του να υπομείνει, την ανάγκη του ανθρώπου να πιστεύει στο Θεό αλλά και να αναιρεί αυτή την πίστη ζητώντας αποδείξεις, την αγωνία του ανθρώπου να ορίσει τη μοίρα του και να ξεφύγει από το πεπρωμένο ενώ η ελευθερία της βούλησης είναι στο επίκεντρο του έργου και υπάρχουν δύο αναγνώσεις: ότι ο άνθρωπος είναι δούλος της μοίρας του, αλλά και η αντίθετη, ότι είναι στο χέρι του να την αποφύγει.

Χαρακτήρες προσώπων

- **Ιερέας** : Θεοσεβής , φιλόανθρωπος, αφοσιωμένος στη δουλειά του, σεβάσμιος. Είναι τραγικό πρόσωπο αφού γνωρίζει την αλήθεια αλλά δεν θέλει να την αποκαλύψει, κλονίζεται από σεβασμό και συμπάθεια προς τον άνθρωπο.
- **Κρέων** : Ψύχραιμος σε σχέση με τον Οιδίποδα
- **Οιδίποδας** : Μορφή τραγική, έρμαιο στη βούληση τα μοίρας του, δραστήριος με υψηλή φρόνηση, υπεύθυνος ως ηγεμόνας, αποφασιστικός, διακατέχεται από αγάπη για το λαό του και την πόλη. Ως προς την Ιοκάστη δείχνει ήθος ευγενικού συζύγου.

ΑΞΙΟΣΗΜΕΙΩΤΗ ΤΑΙΝΙΑ

Μια ταινία του 1957 παίχτηκε στο Καναδέζικο Φεστιβάλ Κινηματογράφου και οι ηθοποιοί φορούσαν μάσκες κατά τα πρότυπα της αρχαίας τραγωδίας, με το κείμενο να είναι μεταφρασμένο ή σε απόδοση του Ουίλιαμ Γέιτς [15] Επίσης σημαντικές κινηματογραφικές παραγωγές του έργου ήταν του 1968 στις ΗΠΑ και του 1967 από τον Παζολίνι. Στο πρώτο [16] Οιδίποδας ήταν ο Κρίστοφερ Πλάμερ, Ιοκάστη η Λίλι Πάλμερ, Τειρεσία ο Όρσον Γουέλς και επικεφαλής του χορού ο Ντόναλντ Σάδερλαντ. Η ταινία είχε τολμήσει τότε να δείξει τον Οιδίποδα και την Ιοκάστη να ερωτοτροπούν στο κρεβάτι τους. Έπαιζαν επίσης μετέχοντας στο Χορό οι Δήμος Σταρένιος, ο Μίνως Αργυράκης, ο Μανώλης Δεστούνης, ο Γιώργος Διαλεγμένος. Τη μουσική είχε γράψει ο Γιάννης Χρήστου. Το έργο του Παζολίνι, με τίτλο «Edipo re» [17] ήταν κάπως παραλλαγμένο στις αρχικές σκηνές. Ένα νεαρό ζευγάρι αποκτά γιο στην προπολεμική Ιταλία , αλλά ο άντρας από ζήλεια παίρνει το αγοράκι και το εγκαταλείπει στο δάσος, οπότε αλλάζει το σκηνικό και ο χρόνος και ο Παζολίνι μας μεταφέρει στην ελληνική αρχαιότητα. Το βρέφος υιοθετείται από τον Πόλυβο και τη Μερόπη (Αλίντα Βάλι). Η ιστορία ακολουθεί πιστά το Σοφοκλή και ο Οιδίποδας παντρεύεται την Ιοκάστη (Σιλβάνα Μαγκάνο). Ακόμα μεγαλύτερη προσαρμογή είχε η ιστορία στην Κολομβία, όμως από τα χέρια και το μυαλό του Γκαρσία Μάρκες , για την ταινία του Χόρχε Τριάντα το 1996, με τίτλο «Edipo Alcalde» [18] (Οιδίπους Κυβερνήτης ή δήμαρχος). Εκεί ο Οιδίποδας όπως τον έπλασε ο Μάρκες και δυο βοηθοί του, είναι ένας νεαρός ειρηνιστής που εκλέγεται δήμαρχος σε μια σπαρασσομένη περιοχή και προσπαθεί να συμβιβάσει αντάρτες και στρατό. Σε

ανταλλαγή πυρών σκοτώνει κάποιους δίχως να ξέρει ποιους και φεύγει για να γλιτώσει τη ζωή του. Μαθαίνει μετά κάποια στιγμή ότι σκοτώθηκε ο Λάιος, ένα σημαντικό στέλεχος των ανταρτών, αλλά δεν συνδέει τα γεγονότα με το δικό του περιστατικό και το ξεχνάει. Γνωρίζεται τότε με την αρκετά μεγαλύτερή του Ιοκάστη, μια γυναίκα που ζει αρκετά μόνη, και που πριν από 30 χρόνια είχε συνευρεθεί με το Λάιο και είχε γεννήσει έναν γιο.

ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Μέσα από το μύθο και την τραγική σύγκρουση διατυπώνονται διάφορα προβλήματα, τα οποία με τη δραματική διαδικασία του έργου της τέχνης παίρνουν μια αξιωματική απάντηση και λύση: το κύριο πρόβλημα της ελευθερίας του ανθρώπου, της Ανάγκης και της Μοίρας. Το τραγικό πρόβλημα της αυτογνωσίας και του δυνατού της ανθρώπινης γνώσεως. Το πρόβλημα της ανθρώπινης ευτυχίας και του φθόνου της Μοίρας κ.λπ. Σε όλα τα προβλήματα δίνεται ικανοποιητική απάντηση και λύση και καταλήγει στην αναγκαία αισθητική κάθαρση στη ψυχή του θεατή.

ΑΙΑΣ

ΑΙΑΣ(450-440 πχ)

«Μα πρέπει ή με τιμή να ζή ένας άντρας ή να πεθαίνει με τιμή. Αυτό είναι.» (στιχ. 479)

ΑΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ

Ο Αίας στηρίζεται στο μυθολογικό υλικό των ομηρικών επών, στη λοιπή επική παράδοση (Αιθιοπία, Μικρά Ιλιάς, Ιλίου πέρσις) και στον Πίνδαρο, ενώ η διαμάχη για την ταφή είναι επινόηση του Σοφοκλή. Επίσης ένα από τα μοτίβο που χρησιμοποίησε ο Σοφοκλής, της άγνοιας -αναγνώρισης -γνώσης, είναι το μοτίβο που χρησιμοποιείται στον Αίαντα.

Επιπρόσθετα ο τραγικός ήρωας, γενικά στον Σοφοκλή, παρουσιάζεται να πιστεύει ότι είναι αυτόνομος, ελεύθερος να κάνει επιλογές, έχοντας επίγνωση των συνεπειών των πράξεών του. Οι τραγικές επιλογές του όμως τον οδηγούν και σε λάθη. Η τραγική

επιλογή οδηγεί τον ήρωα σε απομόνωση από τον γύρω κόσμο, ενίοτε με τραγικές συνέπειες, όπως φαίνεται στην τραγωδία του Αίαντα με την αυτοκτονία του ήρωα.

Επιπλέον κυριαρχεί η θεϊκή βούληση. Στο έργο βλέπουμε στον πρόλογο την Αθηνά να παρουσιάζει την ανθρώπινη δράση πλήρως υποταγμένη στη θεϊκή παρέμβαση. Ο τραγικός ήρωας είναι προϊόν της πράξης του, συνήθως αξιολογεί λάθος τα δεδομένα λόγω των περιορισμένων ορίων της θνητής, ανθρώπινης φύσης του και πληρώνει τις επιλογές του.

Τέλος, ο δραματικός χώρος δεν περιγράφεται απλώς λεκτικά, αλλά έχει και δραματική λειτουργία, παίζει ρόλο στην πλοκή από μόνος του. Πιο συγκεκριμένα στον Αίαντα η αλλαγή σκηνικού (η εκ νέου είσοδος του Χορού στη σκηνή μετά την αποχώρηση πρώτα του ήρωα και μετά του Χορού) δηλώνει αλλαγή στον χώρο (πλέον μια έρημη ακτή), έναν χώρο μεταξύ ανθρώπων και θεών όπου δραματουργικά θα αυτοκτονήσει ο ήρωας.

ΥΠΟΘΕΣΗ

Αφού ο πόλεμος στην Τροία έχει τελειώσει και ο Αχιλλέας έχει πεθάνει στην μάχη πρέπει να αποδοθούν τα όπλα του σε κάποιον. Όμως τα όπλα αποδίδονται τελικά στον Οδυσσέα, και ο Αίαντας θυμώνει διότι η απόφαση αυτή πιστεύει ότι τον προσβάλλει και θεωρεί ότι αυτός έπρεπε να τα πάρει. Εξοργισμένος με τους Ατρείδες και τον Οδυσσέα θέλει να τους σκοτώσει. Η Αθηνά όμως του στρεβλώνει το μυαλό και ο Αίαντας τελικά ορμάει στα κοπάδια του στρατοπέδου που νομίζει ότι είναι οι εχθροί του. Όταν όμως συνέρχεται και καταλαβαίνει τι είχε κάνει νιώθει ντροπιασμένος και θέλει να αυτοκτονήσει. Κανένας δεν μπορεί να του αλλάξει γνώμη, ούτε η σύζυγος του Τέκμησσα, ούτε ο αδερφός του Τεύκρος. Έτσι ο Αίαντας αυτοκτονεί. Μετά την αυτοκτονία ο Μενέλαος και ο Αγαμέμνονας πιστεύουν ότι πρέπει να μείνει άταφος παρά τις απειλές και διαμαρτυρίες του Τεύκρου. Όμως ο Οδυσσέας υποστηρίζοντας τον Αίαντα και δίνοντας την λύση λέει στον Αγαμέμνονα πώς πρέπει να ταφεί γιατί αυτό είναι το σωστό.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Περίπου την περίοδο που γράφτηκε ο Αίαντας είχε αρχίσει η τριακονταετής περίοδος ειρήνης μεταξύ Σπάρτης και Άργους. Ο Κίμων που είχε επιστρέψει από την εξορία κηρύττει πενταετή ανακωχή μεταξύ των πόλεων της Πελοποννήσου και των Αθηναίων

και στέλνεται με στρατό στην Κύπρο. Εκεί ξεκινάει πόλεμος με τους Πέρσες στην θάλασσα που θα διαρκέσει δύο χρόνια. Αργότερα θα υπάρξουν εχθροπραξίες μεταξύ Αθήνας και Σπάρτης. Ύστερα λόγω της νίκης των Βοιωτών κατά των Αθηναίων θα υπάρξει πρόβλημα στην Αθηναϊκή συμμαχία. Πιο συγκεκριμένα η Εύβοια αποστατεί από την Αθηναϊκή Συμμαχία αλλά επανέρχεται με εκστρατεία των Αθηναίων. Επίσης αποστατούν τα Μέγαρα και σκοτώνουν την αθηναϊκή φρουρά καθώς επίσης επαναστατούν οι Βοιωτοί και αποχωρούν από την συμμαχία με τους Αθηναίους. Ο Περικλής καταλαμβάνει την Βοιωτία και την επαναφέρει στην Αθηναϊκή συμμαχία. Με την πάροδο της πενταετίας ανανεώνεται η ανακωχή μεταξύ Πελοποννήσου και Αθηναίων για άλλα τριάντα χρόνια. Έτσι ο Περικλής κυβερνάει χωρίς κανέναν πολιτικό αντίπαλο για περίπου 40 χρόνια. Τέλος εκείνη την περίοδο η Αθήνα γνωρίζει την υψηλότερη ακμή του πολιτισμού της επεκτείνοντας τα τείχη της μέχρι τον Πειραιά

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ

Αθηνά: Ανθρώπινη, χαιρέκακη και εκδικητική, η Αθηνά διασκεδάζει με την τρέλα του Αίαντα.

Οδυσσέας: Ο ήρωας στην αρχή εμφανίζεται θρασύδειλος μπροστά στην τραγωδία που ζει ο Αίαντας, παρόλο που τον φοβάται ακόμα και όταν τον προστατεύει η Αθηνά. Όμως καταλαβαίνει το δράμα του Αίαντα και την ατιμία που του έγινε. Επίσης αισθάνεται φόβο μπροστά στην ανθρώπινη ασημαντότητα. Γι αυτό το λόγο στο τέλος υποστηρίζει τον Αίαντα και λέει, χωρίς να φοβηθεί τον Αγαμέμνονα, πως πρέπει να ταφεί.

Τέκμησσα: Υπόδειγμα αφοσιωμένης συζύγου, η Τέκμησσα συντροφεύει τον Αίαντα στην τρέλα του πονώντας για το κατόντημά του, ωστόσο προσπαθεί με όλο της το είναι να τον μεταπείσει από το να δώσει τέρμα στη ζωή του. Δείχνει ωστόσο να κατανοεί τον άντρα της λέγοντας «Για μένα ο θάνατος είναι πικρός, γι' αυτόν ήταν ευφροσύνη.»

Αγγελιαφόρος

Τεύκρος: Ο αδερφός του Αίαντα μάχεται σα λιοντάρι για να θάψει τουλάχιστον τον ήρωα αφού δεν έχει καταφέρει να τον σώσει. Δε διστάζει να προσβάλλει βάνουσα τους Ατρείδες όταν εκείνοι του επιτίθενται για να τον αποτρέψουν από την ταφή.

Μενέλαος: Υπερφίαλος και θρασύς ο Μενέλαος προφασιζόμενος το δίκαιο που του δίνει η θέση του και η δύναμή του προσπαθεί ανίερα να απαγορεύσει την ταφή του Αίαντα.

Αγαμέμνονας: Μέγας υβριστής και αλαζόνας σαν τον αδερφό του, προσβάλλει τον Τεύκρο και επιθυμεί να επιβάλλει το δίκαιο των όπλων.

Χορός: Ο Χορός είναι ο πιστός φίλος του Αίαντα που συμπάσχει μαζί του και τον υποστηρίζει. Αγωνιά για αυτόν, προσπαθεί να τον προφυλάξει, να τον ηρεμήσει και να τον υπερασπιστεί ενώ ταυτόχρονα καταριέται τον πόλεμο και λαχταράει την επάνοδό του στην πατρίδα. Όπως όλοι οι χοροί της αρχαίας τραγωδίας χαρακτηρίζεται από θυμόσοφο διάθεση

ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ

Ο Αίας του Σοφοκλή είναι ένα διπολικό έργο που συνομιλεί με τον κόσμο του 5ου αιώνα αλλά και με τον ομηρικό κόσμο από τον οποίο έχει πάρει πολλά στοιχεία που βρίσκονται στο ήθος του Αίαντα. Κατά τον Dodds το υψηλότερο αγαθό για τον Ομηρικό ήρωα δεν είναι ο φόβος προς τον θεό αλλά ο σεβασμός σε αξίες όπως η δικαιοσύνη και η τιμή. Ταυτόσημες έννοιες είναι ο πολεμιστής και ο ήρωας και το κύριο θέμα ενός πολιτισμού βασίζεται στην ανδρεία και στην τιμή. Το ένα από αυτά είναι κύριο χαρακτηριστικό του ήρωα και το άλλο κύρια επιδίωξή του. Με αυτό τον τρόπο αγγέλλεται η πεποίθηση του ομηρικού ανθρώπου ότι η έπαρση και η αλαζονεία αποτελούν εκφάνσεις αμαρτήματος και επιφέρουν θεϊκή τιμωρία. Στο πρόσωπο του Αίαντα που είναι άμεσα συνδεδεμένο με το ηρωικό ιδεώδες σύμφωνα με το οποίο ο άνδρας έχει δίλημμα στο να είναι άριστος και ως απότοκος ώστε να επέλθει η ανάδειξη της προσωπικής τιμής μιας ιδέας που εξουδετερώνει όλες τις άλλες τιμές που μπορεί η πολιτεία να του αποδώσει. Ένας τέτοιος ήρωας βρίσκεται ανάμεσα στους θεούς και στους ανθρώπους και επιθυμεί την αριστεία και είναι λογικό να τους ξεπεράσει όλους. Όπως εύλογα συμπεραίνει και ο Ingram ο Αίας συγκεντρώνει τα χαρακτηριστικά του ομηρικού ήρωα αλλά τα οξύνει τόσο ώστε να φτάνει στην υπερβολή και κατ' επέκταση στην αυτοκαταστροφή επιδιώκοντας μια ιδιότυπη ηρωική αυτάρκεια δίχως συμβιβασμούς. Πρόκειται για μια υπερτροφική έπαρση ακόμα και για τα δεδομένα της ομηρικής κοινωνίας.

Σε μια τέτοια κοινωνία που προβάλλει τις ακραίες αρετές απαιτείται ένα είδος εξισορρόπησης μέσω των ήπιων αρετών της αιδούς και της σωφροσύνης. Γιατί μια κοινωνία αγαθών και μόνο ανδρών που δεν περιέχει ήπιες αρετές νομοτελειακά αυτοκαταστρέφεται. Έτσι ο Αίας με την αίσθηση που διαθέτει για την ηρωική αυτάρκεια,

δεν έχει την δυνατότητα να συμβιβαστεί με την κοινωνική ζωή. Μένει πιστός στην φύση που του κληροδοτήθηκε και στις ιδέες του, έχοντας την τάση να αρνείται να ακούσει τους οικείους του και εξοργίζεται κάθε προσπάθεια επηρεασμού του καθώς έχει βαθιά αίσθηση της προσωπικής του αξίας. Δεν διαπραγματεύεται την ανεξαρτησία, την τιμή του και την εύκλεια και μένει σταθερός.

Αυτό το φαινομενικά υψηλό ήθος του Αίαντα είναι στην πράξη επιφανειακό και απλοϊκό. Γι' αυτόν υπάρχει μια σαφής και "τετράγωνη" προσέγγιση της ηθικής του κόσμου. Οι εχθροί κατά τη γνώμη του, παραβιάζουν αυτή την ηθική και είναι ολοκληρωτικά κακοί ενώ ο ίδιος έχει απόλυτο δίκιο. Σε κανένα σημείο του έργου δεν φαίνεται ν' αμφισβητεί την απόλυτη ισχύ των ιδεωδών του και είναι βέβαιος ότι για να συνεχίσει ο κόσμος να είναι ηθικός πρέπει να τιμωρηθούν οι πρώην συμπολεμιστές του. Ο Αίας αμφισβητεί την εποχή του Σοφοκλή όπως αναφέρει ο Κιοχ ο θάνατος του Αία σηματοδοτεί την εξαφάνιση του ήθους το οποίο ήταν κυρίαρχο δυναμικό κατά τους αιώνες της αριστοκρατικής παντοδυναμίας.

Δυστυχώς για τον Αίαντα το ατομιστικό ηρωικό ιδανικό που εκφράζει δεν μπορεί να συνυπάρξει με το κοινωνικό πολιτικό ιδεώδες. Ο Αίας λοιπόν, φαίνεται να βρίσκεται μεταξύ δύο κόσμων αλλά να μην μπορεί να ενταχθεί σε κανέναν απ' αυτούς. Σημειώνει σχετικά ότι η απομόνωση του Αίαντα αποδίδεται στην προσπάθεια του να διατηρήσει παραδοσιακές αξίες που είναι απορριπτέες από την κοινωνία. Έχει γίνει φανερό ότι η κοινωνία υπόκειται σε μια αέναη εξέλιξη, οι παραδοσιακές αξίες αμφισβητούνται και παραχωρούν τη θέση τους σε νέες. Στην εποχή του Σοφοκλή ο πόλεμος, οι μάχες και η συγκρότηση της δημοκρατικής κοινότητας των ισότιμων πολιτών απαιτούσαν τις συντονισμένες προσπάθειες όλων των μελών της κοινότητας. Οι ατομικές φιλοδοξίες ήταν θεμιτές μόνο υπό την προϋπόθεση να υποταχτούν στη βάση της εξάρτησης του ενός κοινωνικού μέλους από τα υπόλοιπα και είναι βέβαιο ότι ο Αίας δεν εκπλήρωνε αυτή την προϋπόθεση. Πλέον τον ομηρικό ήρωα αντικατέστησε ο στρατιώτης που υπερασπίζεται την πόλη και αυτός ο στρατιώτης είναι ο πολίτης που ανταποκρίνεται στο γενικό πρόσταγμα.

Η εμφάνιση του Τεύκρου σηματοδοτεί την απαρχή της διένεξης για το Θέμα της αποκατάστασης της τιμής του ήρωα. Ο Τεύκρος θα επιτελέσει το ρόλο του ομηρικού ήρωα που προστατεύει το πτώμα ενός νεκρού συντρόφου. Ωστόσο η πολιτική διάσταση

της ρήσης του Μενέλαου είναι καθαρά επιφανειακή γιατί αυτό που πραγματικά απαιτεί όταν μιλά για σωφροσύνη και πολιτική σταθερότητα είναι η υποταγή στην εξουσία που εκπροσωπεί ο ίδιος. Αν και η μικροπρέπεια είναι εμφανής στα λόγια του Μενέλαου από την άλλη πλευρά η απολυτότητα και η εκδικητικότητα που εκφράζει μας παραπέμπουν στο ήθος του Αίαντα.

ΤΡΑΧΙΝΙΑΙ (Δεκαετία 440 π.Χ.)

ΥΠΟΘΕΣΗ

Το έργο διαδραματίζεται στην Τραχίνα όπου η ερωτευμένη Δηιάνειρα περιμένει με αγωνία τον Ηρακλή μαζί με το γιο τους. Ενώ αρχικά ο κήρυκας Λίχας της αναγγέλλει την επιστροφή του συζύγου της, πληροφορείται στη συνέχεια ότι ο άντρας της φέρνει μαζί του και την όμορφη βασίλοπούλα Ιόλη. Μέσα στην απελπισία της, η Δηιάνειρα σκέφτεται το αίμα που της είχε δώσει ο Κένταυρος Νέσσος πριν πεθάνει για να το χρησιμοποιήσει ως ερωτικό φίλτρο εάν ποτέ έχανε την αγάπη του Ηρακλή. Περιλούζει λοιπόν με το αίμα το Κενταύρου ένα ρούχο και το στέλνει στον Ηρακλή να το φορέσει ως εορταστικό ένδυμα κατά την τέλεση της ευχαριστήριας θυσίας. Το βέλος όμως που λάβωσε το Νέσσο είχε μολυνθεί με το δηλητήριο της Λερναίας Ύδρας. Η Δηιάνειρα διαπιστώνει τότε με τρόμο πώς το μάλλινο ύφασμα που χρησιμοποίησε για να απλώσει το φίλτρο πάνω στο ρούχο καταστρέφεται όταν έρθει σε επαφή με το φως. Η τραγική επιβεβαίωση δίνεται από τον Ύλλο που επιστρέφει και αφηγείται πως ο πατέρας του φτάνει ετοιμοθάνατος στην Τραχίνα, υποφέροντας από φριχτούς πόνους εξαιτίας του ρούχου. Η ηρώίδα αποχωρεί αμίλητη για να αυτοκτονήσει στο νυφικό της κρεβάτι. Ο Ηρακλής τέλος παραδίδεται στο θάνατο πράος αφού μάθει για το δηλητήριο του Νέσσου και καταλάβει ότι επαληθεύονται παλιοί χρησμοί.

Οι Τραχίνιαι είναι η μοναδική σωζόμενη τραγωδία του Σοφοκλή που οφείλει τον τίτλο της στον χορό της. Είναι σημαντικό να πούμε πως δεν είναι σαφές ποιο είναι το κεντρικό πρόσωπο της τραγωδίας, η Δηιάνειρα ή ο Ηρακλής. Τα δύο πρόσωπα συνδέονται στενά

μεταξύ τους, ποτέ όμως δεν τα βλέπουμε μαζί. Η τραγωδία χωρίζεται σε δύο βασικά τμήματα. Το πρώτο αφορά την προσωπικότητα της Δηιάνειρας και το δεύτερο στον θάνατο του Ηρακλή. Στα λόγια της Δηιάνειρας στο πρώτο μέρος είναι φανερή η παρουσία του Ηρακλή, ενώ το δεύτερο μέρος, ο θάνατος του Ηρακλή, οφείλεται σε πράξεις και επιλογές της Δηιάνειρας.

ΠΡΟΣΩΠΑ

Δηιάνειρα,δούλη τροφός,Ύλλος,Άγγελος,Λίχας,Πρέσβυς,Ηρακλής.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ:

Ο Ηρακλής:Ο Ηρακλής στην τραγωδία αυτή παρουσιάζεται ως ένας απωθητικός χαρακτήρας.Λόγω του ότι είναι γιος του Δία,η μοίρα θα του δώσει τη λύση.Είναι μόνος χωρίς ρίζες, χωρίς εστία και δεν ανήκει σε καμία κοινότητα. Αν και στην τραγωδία δεν υπάρχει ένδειξη ότι ο Ηρακλής αποθεώνεται μετά το θάνατό του, η αποθέωσή του,η λύτρωσή του, αναφέρεται εμμέσως με την καύση του στην κορυφή της Οίτης. Ενώ ο Ηρακλής παρουσιάζεται απωθητικός, η Δηιάνειρα, ο Ύλλος και ο Χορός τον έβλεπαν σαν ένα μεγάλο και ενάρετο άνδρα που πέτυχε σπουδαία κατορθώματα, φέροντας εις πέρας μια σειρά από άθλους.Ο Ηρακλής, λοιπόν, κατατάσσεται στους μεγάλους χαρακτήρες του έργου, καθώς η δράση του δημιουργεί καταστάσεις και δεδομένα βάσει των οποίων οι υπόλοιποι χαρακτήρες πρέπει να αντιδράσουν.

Δηιάνειρα:Η Ο Σοφοκλής σκιαγράφησε το χαρακτήρα της Δηιάνειρας βάσει των υπάρχουσών πηγών εκείνης της περιόδου.Η Δηιάνειρα, λοιπόν, καταγόταν από τις Αμαζόνες, οι οποίες αντέδρασαν στην ανδρική κυριαρχία τόσο της κοινωνίας όσο και της οικογένειας. Οι βασικοί άξονες της πατριαρχικής κοινωνίας είναι ο άνδρας – πολεμιστής και ο θεσμός του γάμου. Η κοινωνία των Αμαζόνων περιλαμβάνει τους άξονες της γυναίκας – πολεμιστή και την άρνηση του γάμου.Ο γάμος της είναι

καταστροφικός, ενώ στο πρόσωπό της διαγράφεται ακόμη ένα στοιχείο των Αμαζόνων: ο έρωτας. Η Δηιάνειρα παρουσιάζεται ως παρθένος, ως αντικείμενο του πόθου και ως υποκείμενο του πόθου. Η υποταγή της στον Ηρακλή της δίνει μεγάλη τραγικότητα και συγκαταλέγεται στους «μικρούς» ανθρώπους της τραγωδίας.

Η Δηιάνειρα διακατέχεται από το στοιχείο του φόβου. Δέχεται παθητικά την απουσία του Ηρακλή και τον αναζητά όταν της το προτείνει η Τροφός.

Κατά την απουσία του Ηρακλή, ο Χορός περιγράφει τον πόνο της Δηιάνειρας, ενώ, παράλληλα, την παρηγορεί. Όταν η Δηιάνειρα μαθαίνει για την ύπαρξη της Ιόλης στον οίκο της, ως ερωμένη του άνδρα της, σχοινοβατεί μεταξύ θυμού και συγχώρεσης. Στο ακροατήριο η ηρωίδα φαντάζει ως το μεγαλύτερο θύμα των παθών της και η λύπη γι' αυτή αποκορυφώνεται με την αυτοκτονία της όπως τη διηγείται η Τροφός.

Η Ιόλη: Η Ιόλη είναι η γυναίκα εκείνη, η οποία είναι δυστυχισμένη λόγω της ομορφιάς της, όπως δυστυχισμένη ήταν και η Δηιάνειρα για τον ίδιο λόγο πριν από το γάμο της με τον Ηρακλή. Σε αντίθεση με την ομορφιά της Δηιάνειρας, η οποία ανήκει στο παρελθόν, η ομορφιά της Ιόλης είναι η αιτία της άλωσης της Οιχαλίας. Η δυστυχία της Ιόλης απορρέει από το γεγονός ότι ο Ηρακλής την κέρδισε ως λάφυρο και τη χρησιμοποιεί ως δούλα, ενώ, παράλληλα, η Ιόλη δεν απολαμβάνει τα προνόμια της νομίμου συζύγου του. Στο πρόσωπο της Ιόλης, επίσης, αντανακλάται η δυστυχία όλων των γυναικών που είναι δούλες του Ηρακλή.

Η Ιόλη είναι μια παθητική μορφή στο έργο, όμως ο σεξουαλικός μαγνητισμός που εκπέμπει προς το αρσενικό, αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την τροπή της υπόθεσης. Έτσι, η Ιόλη αποτελεί το «μήλο της έριδος» σε όλη την υπόθεση και είναι αποκλειστικά έρμαιο του Ηρακλή. Η Ιόλη παρουσιάζεται σαν ένα πανέμορφο άβουλο ον ή σαν ένα ωραίο «άψυχο αντικείμενο», αφού δεν πραγματοποιεί καμία δράση στην τραγωδία. Ωστόσο, η ομορφιά της και ο έρωτας του Ηρακλή γ' αυτήν είναι συνάμα παράγοντες που επιδρούν καθοριστικά στην εξέλιξη του έργου.

Ο Ύλλος: Ο γιος του Ηρακλή, ο Ύλλος, είναι ακόμη ένα τραγικό πρόσωπο των Τραχινίων. Ο Ύλλος, ως επιπόλαιος, προκαλεί τον οίκτο του ακροατηρίου, αφού φέρει μερίδιο ευθύνης τόσο για την αυτοκτονία της μητέρας του όσο και για τη δική του

δυστυχία. Στη συνέχεια, ο Ύλλος έρχεται αντιμέτωπος με το θάνατο του πατέρα του. Η επιβολή της επιθυμίας του Ηρακλή στον γιο του, σχετικά με την καύση του, σύμφωνα με την αρχαία ελληνική θρησκεία, αποτελεί «θρησκευτική μόλυνση» για τον Ύλλο επισύροντας εναντίον του τη θεϊκή τιμωρία.

Ο Σοφοκλής, μέσω της δραματικής σκηνης, κατά την οποία ο Ηρακλής ζητά από το γιο του να ανάψει την πυρά, επιτυγχάνει τον αποτροπιασμό του Ύλλου, προκαλώντας αντίδραση στη βία που του ασκεί ο Ηρακλής. Η επιβολή του γάμου του Ύλλου με την Ιόλη στα μάτια του πρώτου αποτελεί έσχατη φρίκη. Ο Ύλλος υπακούει, ωστόσο, και στις δύο εντολές του πατέρα του, συμβιβασμένος μόνο να μην ανάψει τη φωτιά με το δικό του χέρι, έχοντας όμως φροντίσει για τα υπόλοιπα. Η πικρία που ένιωσε ο Ύλλος χάνοντας τους γονείς του με φρικτό τρόπο είναι δεδομένη και δεν εκπλήσσει το ακροατήριο. Αποδεικνύεται δε, η σκληρότητα του πατέρα Διός προς τον γιο του, τον Ηρακλή, αμελώντας να του προσφέρει βοήθεια.

Ο Λίχας: Ακόμη ένα τραγικό πρόσωπο, μικρότερης σημασίας είναι ο Λίχας. Είναι εκείνος που γνώριζε την αλήθεια για τον έρωτα του Ηρακλή με την Ιόλη, ενώ για το καλό της Δηϊάνειρας δεν της αποκάλυψε αμέσως την αλήθεια. Ο Λίχας αποτελεί ακόμη έναν χαρακτήρα των Τραχινιών, του οποίου η τραγικότητα απορρέει από την πτώση του Ηρακλή.

ΜΙΑ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ:

Τόπος: Αρχαίο Θέατρο Επιδαύρου

Ημερομηνίες: 20/08/2004 - 21/08/2004

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ:

Το 440 π.Χ. και ενώ ο Σοφοκλής έγραφε την τραγωδία: 'Τραχίνια' :

1. Η Σάμος και το Βυζάντιο αποστατούν από την Αθηναϊκή Συμμαχία.
2. Οι Συρακούσες υποτάσσουν όλες τις πόλεις των Σικελών.

ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΑΞΙΑ:

Η τραγωδία τελειώνει με την διαπίστωση του Χορού πως κανείς δεν γνωρίζει τα μέλλοντα, μολονότι τα παρόντα είναι φοβερά για όλους, και με την προτροπή προς την Ιόλη να εγκαταλείψει τον τόπο αυτό, που είναι γεμάτος συμφορές.

Το μήνυμα αυτό έδινε και δίνει ακόμη, κίνητρο για ζωή.

Το μέλλον δεν είναι προδιαγεγραμμένο, όπως υποστηρίζει ο ίδιος ο Σοφοκλής. Όσο άσχημα γεγονότα κι αν βιώνουμε, το μέλλον είναι πάντα μπροστά μας για να τα σβήσει από το ημερολόγιο της καρδιάς μας. Η τραγωδία αυτή, όσο άγγιζε τους τότε Αθηναίους τόσο αγγίζει και τους σημερινούς Έλληνες που υποφέρουν από τα δεινά της σύγχρονης εποχής.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ανακεφαλαιώνοντας, αποφασίσαμε να ασχοληθούμε με τις τραγωδίες του Σοφοκλή, διότι είναι έργα από τα οποία μπορούμε να αποκομίσουμε πολλά, μεταφέρουν ανά τους αιώνες αξίες, ιδεώδη και ιδανικά, τα οποία είναι διαχρονικά και επίκαιρα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

www.skai.gr

<http://perevia.gr/2011/11/24/%CF%83%CE%BF%CF%86%CE%BF%CE%BA%CE%B%CE%AE%CF%82-%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%87%CE%AF%CE%BD%CE%B9%CE%B5%CF%82/>

<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CF%81%CE%B1%CF%87%CE%AF%CE%BD%CE%B9%CE%B1%CE%B9>

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CE%B9%CE%BB%CE%BF%CE%BA%CF%84%CE%AE%CF%84%CE%B7%CF%82_%28%CE%A3%CE%BF%CF%86%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%AE%29

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CE%B9%CE%BB%CE%BF%CE%BA%CF%84%CE%AE%CF%84%CE%B7%CF%82_%28%CE%A3%CE%BF%CF%86%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%AE%29

<http://www.naftemporiki.gr/story/834458/tragikos-filoktitis-aspondis-filias>

http://www.vlioras.gr/Philologia/Literature/Theater/2004_08_23_Nea_Filoktitis.htm

http://users.uoa.gr/~nektar/history/historia_abstract.htm

Οιδίπους επί Κολωνών/ Σοφοκλή/ εθνικό θέατρο/ καλοκαίρι/ 2008

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9F%CE%B9%CE%B4%CE%AF%CF%80%CE%BF%CF%85%CF%82_%CE%B5%CF%80%CE%AF_%CE%9A%CE%BF%CE%BB%CF%89%CE%BD%CF%8E

<http://www.kairatos.com.gr/arxaioi/antigonibiografia.htm>

Εκπαιδευτήρια Δούκα

Ιωάννης Αχ. Μπάρμπας *Οιδίπους Τύραννος*, Εκδόσεις Κωνσταντινίδη, Θεσσαλονίκη 1991

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%AF%CE%B1%CF%82_%28%CF%84%CF%81%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B4%CE%AF%CE%B1%29

<http://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2011/07/98-8.pdf>

http://www.academia.edu/3994036/%CE%A3%CE%BF%CF%86%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%AD%CE%BF%CF%85%CF%82_%CE%91%CE%AF%CE%B1%CF%8

2_%CE%9C%CE%B9%CE%B1_%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%C
E%B9%CE%BA%CE%AE_%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CE%AD%CE%B
3%CE%B3%CE%B9%CF%83%CE%B7_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CF%84%CF
%81%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B4%CE%AF%CE%B1%CF%82
http://el.wikipedia.org/wiki/5%CE%BF%CF%82_%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%
BD%CE%B1%CF%82_%CF%80.%CE%A7